

PROGRAMELE DE ISTORIE PENTRU LICEU – O PERSPECTIVĂ DIDACTICĂ

Mihai STAMATESCU *

Analiza de față are în vedere programele școlare de istorie pentru ciclul inferior al liceului (clasa a IX-a, programa aprobată prin ordinul ministrului nr. 3458/9.03.2004; clasa a X-a, programa aprobată prin ordinul ministrului nr. 4598/31.08.2004) și programele școlare de istorie pentru ciclul superior al liceului (clasa a XI-a, programa aprobată prin ordinul ministrului nr. 3252/13.02.2006; clasa a XII-a, programa aprobată prin ordinul ministrului 5959/22.12.2006). Am ținut de la bun început să facem această precizare de context, pentru a indica foarte exact documentele la care vom face referire.

Demersul nostru va aborda soluții didactice și posibile răspunsuri și interpretări pentru patru probleme: 1. Ce este o programă școlară de istorie? 2. Privire asupra reperelor "ideologice" ale programelor actuale. 3. Modelul de proiectare centrat pe competențe. 4. Selecția conținuturilor.

1. Ce este o programă școlară de istorie?

Programa școlară reprezintă oferta de cunoaștere oficială și obligatorie pe care statul, prin intermediul ministerului de specialitate, o face elevilor aflați într-o anumită perioadă de școlaritate. Această definiție, destul de sumară și extrem de accesibilă unui public mai larg decât cel specializat în practicarea meseriei de profesor, atrage atenția asupra a trei elemente: Programa este **o ofertă de cunoaștere**, ceea ce sugerează faptul că ea este un produs al unei anumite etape în evoluția cunoașterii – istorice, în situația noastră și, în consecință, este deschisă revizuirilor periodice. Programa este **oficială**, adică este asumată public de instituția care a elaborat-o în numele statului și exprimă, în mod explicit, dezideratele și interesele societății în acel moment. Programa este **obligatorie**, adică este un document normativ pentru elevi și profesori deopotrivă.

Într-o altă formulare, definiția programelor școlare poate fi exprimată ca o sinteză a trei ipostaze:

- Programele sunt „*documente de politică educațională (...)*;
- [ele sunt] *documente de organizare a activității didactice curente*: programa cuprinde elementele unui traseu educațional considerat

* Prof., Liceul Teoretic „Traian Lalescu”, Orșova.

dezirabil și potențial accesibil tuturor elevilor; structura internă a programei este în măsură să ajute profesorul în gestionarea activității didactice pe parcursul unui an școlar, pornind de la alocarea resurselor (timp, materiale didactice, spațiu), la coordonarea grupului de elevi în clasă, evaluarea acestora și autoevaluarea profesorului;

- [Programele reprezintă o] *ofertă de conținuturi ale cunoașterii*: programa reprezintă o înlănțuire de subiecte, probleme și teme (organizate potrivit unor criterii care țin de sursele clasice ale proiectării curriculare: cerințele societății, domeniul de cunoaștere, specificul elevului.” (1)

Titlul 5, partea I, din volumul *Ghid metodologic pentru aplicarea programelor școlare din aria curriculară Om și societate (2)* este formulat astfel: ”Programa școlară: reper obligatoriu pentru un demers flexibil? ” Urmarea sunt câteva pagini care răspund afirmativ acestei întrebări: DA, programa școlară este un reper obligatoriu pentru un demers flexibil. Iar argumentele autorilor se referă la diferențele dintre programa școlară ca parte a unui curriculum și programa analitică. În timp ce programa analitică indica de la nivel central, în mod absolut și univoc toate componentele procesului instructiv-educativ și transforma elevul și profesorul în pacienți ai unui program de instruire reproductiv și foarte precis programat, programa școlară ca parte a curriculum-ului descrie o ofertă educațională, centrează activitatea didactică asupra beneficiarului acestei oferte educaționale – elevul –, permite profesorului să regleze permanent demersul didactic în funcție de variabile precum vârsta elevului, interesele și aptitudinile sale, nivelul de însușire al competențelor, mediul non-formal, cultural, în care evoluează elevul, sistemul de valori însușite până în acel moment, rezistențele în schimbarea atitudinilor, ”potențialul bio-psihologic care procesează formele specifice de informație în formule distincte” (3) – ne referim evident la teoria inteligențelor multiple. Acceptarea acestor puncte de vedere, altfel destul de asemănătoare, în ceea ce privește definirea programelor școlare, ne ajută să înțelegem mai departe modul în care sunt formulate deziderate și interesele societății în acest moment și felul în care a fost concepută oferta de cunoaștere a programelor de istorie.

2. Privire asupra reperelor ”ideologice” ale programelor actuale

Titlul de mai sus este provocator dar, mai degrabă, din motive ”comerciale”. Ceea ce urmează este, de fapt, o încercare de prezentare a elementelor din programele școlare de istorie care ne ajută să înțelegem

filosofia lor, cheia didactică și pe cea a specialității istorice în care acestea ar trebui lecturate și puse în practică în activitatea școlară. Vom oferi, deci, spre lectură citate din programe și vom încerca o descifrare a mesajelor pe care ele le transmit profesorului.

Primul paragraf selectat se regăsește în programa pentru clasa a XII-a și poate fi interpretat ca singura „sursă ideologică“ a programelor. Iată-l:

”Competențele specifice trebuie abordate din perspectiva educației pentru drepturile omului, a educației pentru diversitate, a educației pentru egalitate de gen, a perspectivelor multiple asupra istoriei, a problemelor sensibile și controversate, a abordărilor inter- și transdisciplinare, a strategiilor de argumentare, negociere și cooperare, a utilizării surselor multiple de informare și documentare.” De ce istoria trebuie să facă educație pentru: drepturile omului, acceptarea diversității, egalitate de gen, acceptarea perspectivelor multiple asupra istoriei și societății în ansamblul său, abordarea problemelor sensibile și controversate? Pentru că istoria are, ne place foarte mult să spunem, un caracter formativ. Iar sensurile indicate reprezintă conținutul comportamental, de limbaj, de valori și atitudini dezirabil al societății românești contemporane pentru ideea de formare a personalității. Ultimele patru elemente menționate în listă sunt, de fapt, câteva repere în poziționarea intelectuală a unui tânăr. Credem că și ele contribuie la realizarea ”caracterului formativ al istoriei”. Acestea sunt elementele care alcătuiesc viziunea despre educație și formare prin istorie în primii ani ai secolului XXI, în România membră NATO și a Uniunii Europene.

Fără a dori să fim tendențioși, ci doar pentru a ilustra faptul că un ideal educațional se formulează diferit de la o epocă la alta, iată cum era exprimată viziunea despre educație prin istorie în anii '80: *”Potrivit orientărilor programatice date de documentele de partid și de stat, în concordanță cu obiectivele generale ale învățământului, în funcție de specificul său și de particularitățile psihologice ale elevilor, se pot stabili următoarele obiective generale ale istoriei României (...):*

- 1. Dobândirea unui sistem de informații științifice despre dezvoltarea societății omenesti pe teritoriul patriei noastre (...)*
- 2. Dezvoltarea gândirii elevilor, a capacităților de analiză și de comparare a evenimentelor și proceselor istorice (...)*
- 3. Formarea concepției științifice despre lume (...)*

4. *Formarea unor trăsături morale ale personalității elevilor, educarea acestora în spiritul umanismului socialist, al patriotismului revoluționar și al solidarității internaționale, în așa fel încât elevii:*

- *să aprecieze lupta pentru dreptate socială, eliberare națională și independență dusă de poporul român de-a lungul existenței sale;*
- *să aprecieze hotărârea, curajul și spiritul de sacrificiu al poporului român în toate împrejurările;*
- *să condamne politica de dominație, de asuprire și de învrăjpire între popoare, promovată de marile imperii din trecut și de unele țări capitaliste din prezent;*
- *să manifeste dragoste față de trecutul de luptă al poporului român și grijă pentru apărarea cuceririlor sale revoluționare;*
- *să aprecieze lupta pentru libertate și independență a tuturor popoarelor lumii;*
- *să înțeleagă importanța și să aprecieze realizările oamenilor muncii pentru dezvoltarea patriei noastre, pentru ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii;*
- *să manifeste grijă pentru frumusețile patriei noastre socialiste;*
- *să manifeste dragoste și respect față de muncă, față de creatorii valorilor materiale și spirituale, față de partid și de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.” (4)*

Nu vom reproșa acestui text oficial faptul că el nu exprimă în mod explicit preocuparea pentru conservarea identității naționale. Doar dacă nu cumva identitatea națională se exprimă prin *”dragoste și respect față de muncă, față de creatorii valorilor materiale și spirituale, față de partid și de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu”* sau prin *”grijă pentru frumusețile patriei”* sau prin *”dragoste față de trecutul de luptă al poporului român și grijă pentru apărarea cuceririlor sale revoluționare”* sau prin *”hotărârea, curajul și spiritul de sacrificiu al poporului român în toate împrejurările”* sau mai alegeți dumneavoastră alte variante. Vom constata doar cât de departe se află aceste formulări în raport cu ceea ce pretindem astăzi că am pierdut prin programele de istorie.

Al doilea text ”ideologic” pe care dorim să-l propunem spre lectură și analiză se găsește tot în programa de istorie pentru clasa a XII-a. El arată astfel: *”(…) Finalitățile studierii istoriei în ciclul superior al liceului sunt circumscrise următoarelor idei:*

- *Formarea capacității de a reflecta asupra lumii, de a formula și de a rezolva probleme pe baza achizițiilor din diferite domenii ale cunoașterii.*
- *Dezvoltarea competențelor esențiale pentru reușita personală și socio-profesională: comunicare, gândire critică, prelucrarea și utilizarea contextuală a unor informații complexe.*
- *Dezvoltarea capacității de integrare activă în grupuri socio-culturale și profesionale diferite, valorificând competențele de comunicare și relaționare.*
- *Formarea disponibilității de a-și asuma responsabilități și roluri diverse, în scopul orientării adecvate în carieră și într-o societate dinamică.*
- *Stimularea receptivității și a expresivității prin intermediul unor reprezentări multiple ale culturii, în scopul construirii unei vieți de calitate.*
- *Asigurarea condițiilor favorabile manifestării morale autonome și responsabile din punct de vedere civic.”*

Tot acest set de elemente dezirabile sunt formulate având ca subiect elevul, persoana care este educată. Nu din perspectiva poporului, a colectivității sau a grupului. Mesajul este acela că demersul de educație prin istorie se îndreaptă asupra fiecărei personalități în parte, pornind de la premisa că reușita, competența, responsabilitatea, angajarea, asumarea, expresivitatea, civismul etc, sunt mai întâi individuale și apoi ale grupului (profesional, cultural, politic, etnic etc) din care persoana face parte.

3. Modelul de proiectare centrat pe competențe

Modelul de proiectare și educație centrat pe competențe este în logica tipului de abordare prezentat mai sus. Nu vom relua o discuție relativ familiară în rândul cadrelor didactice, cel puțin teoretic, despre competențe. Vom încerca să realizăm o imagine transversală a competențelor generale și a celor specifice din programele de liceu, propunând o listare paralelă a celor din ciclul inferior, respectiv din ciclul superior al liceului și apoi câteva comentarii.

Ciclul inferior al liceului, clasele a IX-a și a X-a

Competențe generale ciclul inferior al liceului	Competențe specifice Clasa a IX-a	Competențe specifice Clasa a X-a
<p>1. Utilizarea vocabularului și a informației în comunicarea orală sau scrisă.</p>	<p>1.1. Exprimarea unei opinii în limbajul adecvat istoriei. 1.2. Formularea de argumente referitoare la un subiect istoric. 1.3. Exprimarea de judecăți de valoare utilizând limbajul specific istoriei.</p>	<p>1.1. Folosirea limbajului adecvat în cadrul unei prezentări orale sau scrise. 1.2. Evidențierea relației cauză – efect într-o succesiune de evenimente sau procese istorice. 1.3. Formularea de opinii și argumente referitoare la un subiect istoric.</p>
<p>2. Dezvoltarea comportamentului civic prin exersarea deprinderilor sociale.</p>	<p>2.1. Recunoașterea și acceptarea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice. 2.2. Alcătuirea planului unei investigații, a unui proiect personal sau de grup utilizând resurse diverse. 2.3. Analizarea factorilor politici, sociali, economici, culturali care alcătuiesc imaginea unei societăți. 2.4. Recunoașterea continuității, schimbării și a cauzalității în istorie. 2.5. Examinarea consecințelor directe și indirecte ale acțiunii umane. 2.6. Identificarea unor posibile teme de cercetare a unui context istoric. 2.7. Utilizarea surselor de istorie orală. 2.8. Identificarea aspectelor trecutului ce pot contribui la înțelegerea prezentului.</p>	<p>2.1. Recunoașterea unui context economic, social, politic, cultural, istoric. 2.2. Extragerea informației esențiale dintr-un mesaj. 2.3. Recunoașterea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice utilizând surse istorice diverse. 2.4. Exprimarea acordului / dezacordului în raport cu un context social. 2.5. Analiza critică a acțiunii personalităților și grupurilor umane în diverse contexte. 2.6. Utilizarea cunoștințelor și resurselor individuale în realizarea de investigații, de proiecte personale și de grup.</p>

Competențe generale ciclul inferior al liceului	Competențe specifice Clasa a IX-a	Competențe specifice Clasa a X-a
3. Formarea imaginii pozitive despre sine și despre ceilalți.	3.1. Recunoașterea și acceptarea interculturalității. 3.2. Adecvarea comportamentului la contexte și situații istorice.	3.1. Recunoașterea asemănarilor și diferențelor dintre sine și celălalt, dintre persoane și grupuri. 3.2. Utilizarea dialogului intercultural. 3.3. Autoevaluarea raportată la valorile grupului.
4. Sensibilizarea față de valorile estetice ale culturii.	4.1. Exprimarea unei opinii față de o operă culturală în cadrul unei dezbateri. 4.2. Aprecierea valorilor trecutului prin raportarea la actualitate. 4.3. Formarea unor reprezentări culturale despre spații și epoci istorice.	4.1. Exprimarea unei opinii față de o operă culturală în cadrul unei dezbateri. 4.2. Aprecierea valorilor trecutului prin raportarea la actualitate.
5. Utilizarea surselor istorice, a metodelor și tehnicilor adecvate istoriei pentru rezolvarea de probleme.	5.1. Construirea de afirmații pe baza surselor și formularea de concluzii relative la sursele istorice 5.2. Încadrarea unui eveniment sau a unei serii de evenimente într-un context cronologic. 5.3. Plasarea evenimentelor și proceselor istorice într-un context istoric mai larg românesc, european sau universal. 5.4. Realizarea de analize comparative și sinteze referitoare la spații și perioade istorice. 5.5. Realizarea unei investigații asupra unui subiect de istorie locală.	5.1. Înțelegerea mesajului surselor istorice arheologice, scrise, vizuale și de istorie orală. 5.2. Construirea de afirmații pe baza surselor istorice și formularea de concluzii. 5.3. Utilizarea adecvată a coordonatelor spațiale și temporale relative la un subiect istoric. 5.4. Realizarea de analize comparative referitoare la perioade și spații istorice. 5.5. Construirea de sinteze tematice. 5.6. Investigarea unui fapt istoric.

Ciclul superior al liceului, clasele a XI-a și a XII-a

Competențe generale ciclul superior al liceului	Competențe specifice Clasa a XI-a	Competențe specifice Clasa a XII-a
<p>1. Utilizarea eficientă a comunicării și a limbajului de specialitate</p>	<p>1.1. Formularea, în scris și oral, a unor opinii referitoare la o temă dată.</p> <p>*1.2. Elaborarea unei argumentări orale sau scrise.</p> <p>1.3. Compararea unor opinii și argumente diferite referitoare la o temă de istorie.</p> <p>*1.4. Susținerea argumentată a unui punct de vedere într-o discuție sau într-un referat.</p>	<p>1.1. Construirea unor explicații și argumente intra- și multidisciplinare cu privire la evenimente și procese istorice.</p> <p>*1.2. Utilizarea termenilor /conceptelor specifici(e) istoriei în contexte care implică interpretări și explicații interdisciplinare.</p>
<p>2. Exersarea demersurilor și acțiunilor civice democratice</p>	<p>2.1. Cunoașterea și asumarea valorilor cetățeniei democratice.</p> <p>2.2. Analizarea instituțiilor, normelor și procedurilor de guvernare.</p> <p>2.3. Folosirea strategiilor de negociere și cooperare civică.</p>	<p>**2.1. Construirea unor demersuri de tip analitic cu privire la situații și contexte economice, sociale, politice, culturale.</p> <p>2.2. Proiectarea unui demers de cooperare pentru identificarea și realizarea unor scopuri comune.</p> <p>2.3. Descoperirea constantelor în desfășurarea fenomenelor istorice studiate.</p> <p>**2.4. Compararea și evaluarea unor argumente diferite în vederea formulării unor judecăți proprii.</p>

Competențe generale ciclul superior al liceului	Competențe specifice Clasa a XI-a	Competențe specifice Clasa a XII-a
<p>3. Aplicarea principiilor și metodelor adecvate în abordarea surselor istorice</p>	<p>3.1. Selectarea și comentarea surselor istorice pentru a susține / combate un punct de vedere. *3.2. Compararea relevanței surselor istorice în abordarea unui subiect. 3.3. <i>Descoperirea în sursele de informare a perspectivelor diferite asupra evenimentelor și proceselor istorice.</i> 3.4. <i>Analiza diversității sociale, culturale și de civilizație în istorie pornind de la sursele istorice.</i></p>	<p>3.1. Compararea surselor istorice în vederea stabilirii credibilității și validității informației conținute de acestea. *3.2. Analizarea mesajelor transmise de surse istorice variate prin compararea terminologiei folosite</p>
<p>4. Folosirea resurselor care susțin învățarea permanentă</p>	<p>*4.1. Proiectarea unei cercetări cu subiect istoric. 4.2. <i>Folosirea mijloacelor și tehnologiilor de informare și comunicare pentru investigarea unui eveniment sau proces istoric.</i></p>	<p>*4.1. Descoperirea unor oportunități în cercetarea istoriei ca sursă a învățării permanente 4.2. Integrarea cunoștințelor obținute în medii non-formale de învățare în analiza fenomenelor istorice studiate. *4.3. Analiza punctelor de vedere similare, opuse și complementare în legătură cu fenomenele istorice studiate. 4.4. Realizarea de conexiuni între informațiile oferite de sursele istorice și contextul vieții cotidiene.</p>

NOTĂ: Am păstrat tipurile de caractere și însemne (bold, italic, cu asterisc etc) utilizate în programe, precum și numerotarea competențelor specifice așa cum se regăsește în acest moment în aceste documente.

Două tipuri de observații vom încerca mai departe: cantitative și calitative. Cele cantitative se referă, în principal, la numărul competențelor specifice derivate din competențele generale 2 (Dezvoltarea comportamentului civic prin exersarea deprinderilor sociale.) și 5 (Utilizarea surselor istorice, a metodelor și tehnicilor adecvate istoriei pentru rezolvarea de probleme), pentru ciclul inferior al liceului. Se constată cu ușurință o concentrare a discursului formativ (adică a ceea ce elevul trebuie să știe să facă) în zona civică și în cea a utilizării surselor istorice, a metodelor și tehnicilor de studiu în istorie. Motivul este "caracterul formativ al istoriei". Toate competențele specifice (repetăm, adică ceea ce elevul trebuie să știe să facă la sfârșitul unei etape din parcursul didactic sau la sfârșitul anului școlar, și care reprezintă elemente evaluabile) reprezintă repere atitudinale, comportamentale și de muncă intelectuală care fac parte din construcția personalității elevului. Ele sunt obligatorii, ca și celelalte de altfel, dată fiind natura normativă a programei școlare. Cu siguranță este o mare dificultate "să transformi un sistem de învățământ ale cărui influențe educative au fost concepute astfel încât individul să se considere o parte neînsemnată a unui organism – partid, popor, colectivul fabricii – și nu o personalitate autonomă, înzestrată cu libertate și gândire critică." (5) Din perspectiva acestui efort uriaș pe care programele de istorie îl solicită, vom susține ideea că demersul didactico-științific realizat la disciplina istorie trebuie să fie o construcție deliberată, proiectată conștient și nu una aleatorie sau susținută de reflexe didactice întâmplătoare. Volumul de didactică citat mai sus reține cinci elemente (sunt chiar cinci repere de acțiune a profesorului în clasă) care favorizează formarea personalității în spiritul și litera actualelor programe de istorie:

- **"Educația pozitivă**, deschisă, care susține încrederea în sine și în celălalt, eficiența acțiunii individuale sau de grup și satisfacția personală sau de grup. (...)
- Apelul la **abilitățile, competențele sau cunoștințele sociale** ale subiectului în timpul unei activități de învățare, ameliorează vizibil performanțele cognitive.
- **Calitatea comunicării sociale** este vitală.
- Munca realizată în prezența celuilalt (**munca în echipă**) poate facilita sau inhiba performanțele; cel mai adesea le ameliorează.
- **Sancțiunile pozitive (...)**" (6)

De asemenea, pentru ciclul superior al liceului, competențele generale 2 (Exersarea demersurilor și acțiunilor civice democratice) și 4 (Folosirea resurselor care susțin învățarea permanentă) sunt, numeric, mai bine

reprezentate în clasa a XII-a, motivele principale fiind vârsta care le permite elevilor angajamentul direct în spațiul civic sau politic și necesitatea dobândirii de resurse, abilități, deprinderi, competențe privind învățarea pe parcursul întregii vieți.

O singură observație calitativă: oferta didactică extrem de variată pe care o presupune proiectarea centrată pe competențe. Profesorul se află în situația de a fi, în primul rând, un creator de situații de învățare activă, ceea ce presupune o implicare consistentă a elevilor în procesul învățării desfășurat în clasă. De ce dominant "în clasă"? Pentru că acolo profesorul poate să-și îndeplinească cu succes celelalte roluri: de moderator, de consilier, de mediator, de partener, de evaluator sau chiar de model. Metodologia didactică – cea în care elevul se află în centrul activităților – contribuie și ea la susținerea afirmației potrivit căreia diversitatea și varietatea de soluții didactice sunt foarte mari. Cu alte cuvinte, totul se află în mâinile profesorului în clasă.

4. Selecția conținuturilor

Selecția conținuturilor este, probabil, cel mai sensibil subiect de preocupare publică cu privire la disciplina istorie. Istoria este, incontestabil, un bun public. Disciplina școlară istorie are o contribuție importantă la articularea modelului cultural al unei societăți și asta se întâmplă încă din secolul al XIX-lea. Cu siguranță, răspunsul la întrebarea CE? învățăm la istorie este unul important. Modelul cultural prezentat la punctul al doilea al acestui text presupune însă două răspunsuri mai importante la alte două întrebări: DE CE? învățăm anumite lucruri și, la fel de important, CUM? o facem. Răspunsurile au fost parțial formulate mai sus. Ne vom mărgini, așadar, la câteva considerații despre CE? învățăm la istorie sau, cu alte cuvinte, cum se face selecția conținuturilor.

Selecția conținuturilor care servesc acțiunii didactice (acțiunea didactică însemnând elementele care alcătuiesc răspunsurile la întrebările DE CE? și CUM?), se realizează în funcție de ceea ce oamenii au reținut de multă vreme în sintagma *Historia magistra vitae*. Problema este, ce vrem noi să învățăm din istorie? Cele cinci criterii de selecție enumerate mai jos sunt o transpunere, în spiritul răspunsurilor la întrebările DE CE? și CUM? în secolul XXI, a celebrelor cuvinte latine citate mai sus:

- Semnificația temelor și subiectelor propuse în raport cu modelul academic al istoriei-știință;
- Longevitatea utilizării informației (testul de supraviețuire)
- Utilitatea informației

- Interesele celor care învață
- Adecvarea domeniilor de conținut / conținuturilor în raport cu competențele generale și competențele specifice propuse.

Câteva considerații! O istorie care își propune să demonstreze și să justifice ceva este aproape întotdeauna un mecanism conflictual. Prima scriere cu caracter istoric este o relatare a unui conflict: Herodot ne povestește războiul dintre greci și perși, adică lupta dintre libertate și despotism. Tucidide îl completează și evocă, la rândul lui, războaie, conflicte, situații antagonice. De atunci încoace istoria ne este prezentată ca o permanentă confruntare – între state, între idei, între grupuri etnice, sociale, politice, culturale, între religii, rase sau civilizații. Așa se explică de ce, spre exemplu, foarte puțină lume a auzit despre domnitorul Petru Cercel. A fost un renaștist, o figură aparte de domnitor intelectual, dar care nu s-a războit cu nimeni. Acțiunile lui culturale și de civilizație urbană nu se încadrează într-un model conflictual. Nu poți demonstra cu ajutorul faptelor sale nici eroismul, nici jertfa, nici gloria românilor. Petru Cercel nu e un bun exemplu de "domnitor". Este, deci, o problemă de opțiune, de selecție a conținuturilor a căuta conflictul sau a te îndrepta către exemplele de solidaritate umană, de generozitate și bună credință, de acțiune pozitivă, către viața privată sau viața publică, către viața copiilor și situația femeii, către instituții, către observarea constantelor, valorilor, simbolurilor umanității, culturii, mentalității.

În aceeași notă a utilizării istoriei ca argument / justificare, echilibrul cantitativ în studiul epocilor istorice s-a argumentat prin faptul că identitatea națională se poate defini doar prin referire la moștenirea culturală și istoria comună. Identificarea rădăcinilor, a continuității de locuire, a luptei pentru independență și unitate națională, a experiențelor istorice comune se pot descoperi peste tot în istorie. Această zestre nu poate fi descoperită decât în istoria politică și a marilor idei. A rezultat un discurs definitiv, imuabil, o istorie absolută și unică, ce n-a putut fi pusă la îndoială. Echilibrul cantitativ între epocile istorice a presupus un studiu egal al preistoriei, antichității, evului mediu, epocii moderne și a celei contemporane, indiferent dacă informațiile erau sau nu relevante. Programele au propus teme și subiecte cu un impact redus asupra elevilor, uneori inaccesibile chiar ca model cultural, prezentând informații care nu au trecut niciodată testul de supraviețuire. Singura variantă de prezentare a acestei istorii a fost cea de tip cronologic. Apoi, tendința de a descoperi cauzalități în evoluția evenimentelor a dus, împreună cu istoria cronologică, la afirmarea unui discurs de tip determinist,

în care o cauză produce mereu același efect, iar “structurile” economice, sociale, politice, culturale sunt singurele ce pot explica evoluția societăților. Iar izolarea istoriei României de istoria universală a produs un discurs care a formulat o imagine iluzorie, dar reconfortantă asupra trecutului național. Peste toate s-au suprapus principiile marxiste de analiză istorică: istoria este o știință guvernată de ”legi”, de ”necesitate”, evenimentele au loc prioritar din ”cauze materiale și economice”, ”lupta de clasă” este izvorul progresului, iar ”rolul maselor populare” este decisiv. Inutil de spus că aceste formule de analiză a trecutului au creat distorsiuni în prezentarea evenimentelor și proceselor istorice și au creat automatisme, clișee de gândire istorică și prejudecăți.

O sumară trecere în revistă a orientărilor contemporane în abordarea istoriei ca disciplină școlară și în selecția conținuturilor ne așează în față câteva provocări la opțiune.

- **Abordarea diversității** ca expresie a unei istorii a oamenilor, a experiențelor lor particulare, individuale, a deciziilor lor. De asemenea grupurile etnice, sociale, varietatea limbilor, a obiceiurilor, tradițiilor etc sunt privite ca părți ale unei istorii comune, dar în același timp exprimată în forme și cu mijloace diverse.
- **Transdisciplinaritatea** este un tip de abordare care consideră că istoria nu este un discurs singular, ci unul complex, aflat într-o relație strânsă cu celelalte științe sociale, cu literatura, cu arta. Fără să-și piardă identitatea, istoria își propune să ofere cea mai completă imagine asupra societății.
- **Perspectivile multiple** asupra istoriei sunt un reflex al acceptării diversității. Istoria nu este imuabilă și nu poate fi privită dintr-un singur unghi de vedere. Apariția unor surse noi, interpretările diferite care pot fi făcute asupra surselor sau evenimentelor creează întotdeauna premisa unei istorii deschise spre analiză și interpretare.
- **Critica surselor istorice scrise, vizuale sau de istorie orală** reprezintă, în contextul anterior, alfabetul istoriei. În același timp, educarea gândirii critice cu privire la modul în care descoperim, recepționăm și interpretăm informația de care avem nevoie este un obiectiv care asigură autonomia intelectuală.
- **Abordarea flexibilă a timpului istoric** în contextul în care evenimentul aparține “duratei scurte” a timpului, iar procesele

istorice aparțin “duratei lungi”, precum și ponderarea studierii evenimentelor în favoarea ansamblului și perspectivei asupra trecutului, sunt elemente care susțin aprofundarea și interpretarea trecutului în locul memorării unor serii cronologice, al unei istorii de tip narativ și enciclopedic.

- **Relația cauză – efect** presupune observarea unor rețele de determinări, de influențe și de condiționări complexe. Niciodată aceeași cauză, în societate, nu va produce același efect. Fără ca asta să excludă abordările comparative.

Pomind de la aceste considerente care țin de metodologia istoriei, dar și de finalitățile studierii istoriei în liceu și de metodologia didactică invocate mai sus, selecția conținuturilor în programele de liceu s-a întemeiat pe parcursul cronologic general realizat prin studiul disciplinei istorie în gimnaziu și, în consecință, s-a orientat către abordări tematice grupate în cinci domenii de conținut: Popoare și spații istorice, Oamenii, societatea și lumea ideilor, Statul și politica, Relațiile internaționale, Religia și viața religioasă. Au rezultat subiecte și titluri care pot fi încadrate într-o ofertă tematică generoasă: libertate și despotism, unitate și diversitate, majoritate și minorități, război și pace, hegemonie și echilibru de putere, identitate și alteritate etc. Această ofertă de conținuturi este centrată pe exersarea demersurilor și acțiunilor civice democratice și pe utilizarea resurselor care susțin învățarea permanentă și propune teme, subiecte și sinteze mai puțin sau deloc studiate până acum: diaspora și exilul, migrațiile în lumea contemporană, călătoria ca sursă de cunoaștere, privire comparativă asupra societății românești și europene în epoca modernă, o sinteză a viziunilor despre modernizare, schimbare socială, identitate națională, problemele abordării diversității, ideologiile și practicile politice, conceptul de stat în evoluția sa, relațiile dintre Biserică, stat și școală.

În loc de concluzie, vom spune doar că, întradevăr, conținuturile la istorie reprezintă o componentă importantă a programei de istorie, cu un puternic impact identitar. Miza, însă, o reprezintă finalitățile generale ale cursului de istorie din liceu, competențele pe care elevii și le însușesc în cadrul orelor de istorie, sistemul de valori și atitudini în care se formează personalitatea elevilor adolescenți. Ele au un și mai puternic conținut identitar: acela asumat conștient și responsabil.

Résumé

L'article se propose de répondre à quatre problèmes auxquels on abordera des solutions didactiques et d'éventuelles réponses et interprétations.

En ce qui concerne le programme scolaire d'histoire, on nous informe qu'il représente une offre de connaissance, officielle et obligatoire. Au chapitre des repères idéologiques on a nommé l'éducation pour les droits de l'homme, pour la diversité, pour l'égalité de genre, pour les perspectives multiples de l'histoire etc, des éléments qui définissent la vision de l'éducation et de la formation, au début de XXI siècle.

Ensuite on développe le modèle de projection didactique centré sur les compétences au niveau inférieur (IX et X classe) et supérieur (XI et XII classe) de lycée. Finalement, la sélection des contenus a comme critères la signification des thèmes et des sujets par rapport au modèle académique de l'histoire comme science, la longévité de l'utilisation de l'information et son utilité, l'intérêt de ceux qui l'apprend et l'adéquation des domaines de contenus avec les compétences générales et spécifiques .

BIBLIOGRAFIE

1. C. Căpiță, L. Căpiță, M. Stamatescu, *Didactica istoriei, I*, Program postuniversitar de conversie profesională pentru cadrele didactice din mediul rural, specializarea Istorie, MEC, București, 2005, p.25.
2. *Ghid metodologic pentru aplicarea programelor școlare din aria curriculară Om și societate. Învățământ liceal*, MEC, CNC, Editura Aramis, București, 2001, p.12.
3. Howard Gardner, *Tratat de răzgândire. Arta și știința modificării mentalului*, Editura Allfa, București, 2006, p. 33.
4. *Metodica predării istoriei României*, (coordonator Georgeta Zmeu), Editura didactică și pedagogică, București, 1983, p. 23 – 26.
5. C. Căpiță, L. Căpiță, M. Stamatescu, *Didactica istoriei, II*, Program postuniversitar de conversie profesională pentru cadrele didactice din mediul rural, specializarea Istorie, MEC, București, 2006, p.137.
6. Idem, p. 138